

ANDERE ACTIVITEITEN

KERNCIJFERS 2014

VOORUITBLIK 2015

TERUGBLIK OP 2014 VOORUITBLIK OP 2015

Bezoekadres
Groeneweg 1
8911 EH Leeuwarden
T. 058 - 2 33 23 50
historischcentrum@leeuwarden.nl
www.historischcentrumleeuwarden.nl

Openingstijden
Dinsdag t/m vrijdag 11.00-17.00 uur.
Zaterdag en zondag 13.00-17.00 uur.

De toegang is gratis.

Bereikbaarheid
Het Historisch Centrum Leeuwarden is vanaf het NS station uitstekend bereikbaar; 10 minuten te voet. Er rijden ook bussen. Als u met de auto komt, volg dan de P-route naar Parkeergarage Oldehove.

Foto's: Laurens Aaij, Nick Creutzburg, Ad Fahner, Hoge Noorden (Jaap Schaaf en Jacob van Essen), P. Stallinga, Rienk Terpstra, Ruben van Vliet en HCL
Ontwerp: Richard Bos
Druk: Hellinga Grafische Specialisten

HISTORISCH CENTRUM | LEEUWARDEN

LEEUWARDEN
FRYSLÂN
2018
european capital of culture
Kulturele Haadstêd fan Europa
Culturele Hoofdstad van Europa

Ook het komend jaar vervult het HCL een spilfunctie voor het erfgoed van Leeuwarden e.o. Het HCL is als 'geheugen' van de gemeente de ontmoetingsplaats voor iedereen die zich met de lokale geschiedenis bezighoudt en is als 'schatkamer' een belangrijke speler op het terrein van cultuuroerisme en stads- en streekpromotie. Er wordt gestreefd naar stabilisatie van de bezoekersaantallen en versobering van de dienstverlening, maar de vraag om producten neemt eerder toe dan af. Het is de grote uitdaging om ook bij krimp budget die belangrijke positie in het culturele leven te handhaven. Er zal een groter beroep worden gedaan op externe financiële middelen en meer worden gewerkt met vrijwilligers, 'werkpleiners'. Samenwerking met andere partijen buiten en binnen de gemeente wordt geïntensiveerd. Per 1 januari 2015 is het zogenaamde Semi-Statisch Archief van de gemeente (met het project 'uitfasering papieren archief') organisatorisch ondergebracht bij het HCL.

Digitalisering
In 2015 wordt gestreefd naar voltooiing van het digitaliseren

van het de bevolkingsregister van Leeuwarderadeel (met het oog op de samenvoeging met Leeuwarden in 2018). Er zal verder worden gewerkt aan de digitalisering van oud filmmateriaal (met het Fries Film Archief) en de collecties Andringa en Schoustra. Over het opzetten van een e-depot lopen er gesprekken met onder meer Tresoar en andere Friese gemeentes.

Tentoonstellingen
Voor 2015 staan de volgende exposities gepland: schilder- en tekenwerk Sjoerd Andringa (met Tresoar), foto's Leeuwarden '40-'45 (met Verzetsmuseum), leven en werk van Johann Hermann Knoop (in het kader van het Maria Louise-jaar), foto's van Elske Riemersma over kinderen in Leeuwarden (met Dienst Welzijn en Culturele Hoofdstad 2018) en historisch kaartmateriaal (met Dienst Stadsontwikkeling). De aanpassing van de Schatkamer zal in februari worden voltooid. Er wordt een plan gemaakt voor verdere upgraden en promotie van het Archeologisch Steunpunt. Voor een aantal kunstobjecten van de voormalige gemeente Boarnsterhim zal weer een passende plek worden gezocht.

uitbreiding en verbetering. In september heeft het HCL daarom afscheid moeten nemen van de oude vertrouwde website. De nieuwe site heeft een in de archiefwereld gebruikelijker structuur gekregen en sluit nu ook meer aan bij de vormgeving van de gemeentelijke website. De belangrijkste vernieuwing betreft de zoekfuncties. Inmiddels kunnen met behulp van één zoekvenster de meeste interne databases worden doorzocht. Bovendien is de beeldbank in de nieuwe website geïntegreerd. In de loop van 2015 zal nog een aantal verbeteringen worden doorgevoerd.

Bezoekers HCL: 17.660 (t/m 23 december)
Bezoekers Oldehove: ruim 26.000
Bezoekers Pier Pander Museum en Tempel: 1.670

Websites:
HCL (oud en nieuw) Bezoekers: ca. 100.000, Oldehove: ca. 200.000
Beeldbank Bezoekers: 28.127, bezoeken: 48.357
Genealogische sites Bezoekers: 6307, bezoeken: 12.984 (excl. 'Alle Friezen')
Pier Pander Museum Bezoekers: 3945, bezoeken: 4748
Facebook Likers HCL: 1638, Oldehove: 433, Leovardia: 328

Omvang collecties per 31 december 2014:
Archief en Bibliotheek: 5.500 m³,
Collectie Historisch Beeldmateriaal: 1,25 afbeeldingen
Collectie kunstobjecten: 2000 objecten
Collectie Pier Pander Museum: 500 objecten

er gestart in het HCL. Gewandeld werd er onder meer met: Japanse toeristen, Belgische touroperators, Waddenvereniging, CJIB, directeurenoverleg grote bSedrijvers, abonnees Historisch Nieuwsblad, reünisten kweekschool Mariëburg, medewerkers gem. Ooststellingwerf, Woningstichting Den Helder, Volksuniversiteit Hoozevee en leden historische vereniging Emmen. Er werden ook enkele 'open' stadswandelingen aangeboden, zoals de jaarlijkse Nassauwandeling door Bearn Bilker, kidswandelingen, een Gouden Eeuw- en een Mata Hari-wandeling. Het HCL verzorgde voor de Nacht van de Liefde op 11 oktober stadswandelingen langs 'sporen van betaalde liefde'. HCL-ers gidsten eveneens tijdens Explore the North op 29 november, langs plekken verbonden met stadsmoeren en andere sterke verhalen. Er zijn ook weer meer wandelingen via de website beschikbaar. In samenwerking met IZI Travel is de wandelapplicatie Highlights Leeuwarden ontwikkeld. Deze app werd gepresenteerd tijdens het Museumcongres in oktober.

Fries nationalisme. Er werd twee keer een bijdrage geleverd aan de ontvangst op het Stadhuis voor nieuwe inwoners. De zondagmiddaglesingen in het HCL hebben een recordaantal bezoekers getrokken. Enkele van de drukst bezochte en/of spraakmakende lezingen:
- Jan van der Leij over torens in een rond Leeuwarden
- Marlies Stoter over het Minnehuis aan de Voorstreek
- Maurice C.J. Wielenga over de Luisterpost en de Oerval
- Gert Elzinga over 17^e eeuwse stadsgesichten
- Nico Kloppenborg over tuinarchitect Vlaskamp
- Rik Kuiper over de Siamese tweeling van Mûnein
- Ad Fahner over de Eewal in de Gouden Eeuw
- Erik Betten over de Dokkumer Nassau in Friesland had haar voor- en najaarslezing. Voor veel gemeentelijke informatiebijeenkomsten en vergaderingen kon eveneens onderdak worden gevonden: Verdere vermeldenswaardige bijeenkomsten betreffen: Culturele Hoofdstad 2018, Museumfederatie Friesland, museale instellingen Boarnsterhim, Rotary Nijehove, Posthumus Conference en symposium

Stadswandelingen
De 15 gidsen van het HCL verzorgden in 2014 ongeveer 105 groepswandelingen voor 2000 deelnemers. Meestal werd

NB: Alle vaste medewerkers van de gemeente ontvingen het boek als eindejaarsgeschenk. *Stadswandeling Leeuwarden. Een wandeling langs highlights in de monumentale binnenstad* (Monumentenverzorging / HCL). NB: ook in Engelse uitgave.

Conferenties en lezingen
Ook het afgelopen jaar werd op verzoek aan vele tientallen groepen ruimte geboden; vaak voor een combinatie van vergaderen, een rondleiding en meer. Veel historische werkgroepen maakten gebruik van de faciliteiten. NGV en Genealogysk Wurkferbân organiseerden een aantal zaterdagmiddagbijeenkomsten. De medewerkers van de Fryske Akademy vergaderden bijna wekelijks in het HCL i.v.m. verbouwing. Stichting Nassau in Friesland had haar voor- en najaarslezing. Voor veel gemeentelijke informatiebijeenkomsten en vergaderingen kon eveneens onderdak worden gevonden: Verdere vermeldenswaardige bijeenkomsten betreffen: Culturele Hoofdstad 2018, Museumfederatie Friesland, museale instellingen Boarnsterhim, Rotary Nijehove, Posthumus Conference en symposium

COLLECTIE EN DIGITALISERING

Werving en toegankelijk maken van archieven

Het afgelopen jaar is een tiental archieven, voornamelijk van kerken en onderwijsinstellingen, met een omvang van ca. 25 m³ in beheer gekomen. Bijzondere aanwinsten vormen de collecties van Hein Ehrhardt (adjunct-directeur Provinciale Waterstaat) 1930-2010 en Jan de Boer (directeur Sociale Dienst) ca. 1970-2010. Een vijftiental archieven met een omvang van ca. 23 m³ is geïnventariseerd. De inventarisatie van de archieven van de gemeente Idaarderadeel 1479-1983 met een omvang van 225 m³ is bijna afgerond.

Digitalisering en indicering van archieven

De index op de Wijkboeken Leeuwarden 1843-1848 is voltooid. Ook in 2014 is weer hard gewerkt aan het invoeren van de index op het oud-rechterlijk archief van Leeuwarden (ca. 10.000 records). De volkstellingsregisters van Leeuwarden van de jaren 1829 en 1839 zijn gescand en grotendeels geïndiceerd. De volkstellings- en bevolkingsregisters van Leeuwarderadeel over de

periode 1812-1920 zijn in samenwerking met die gemeente gedigitaliseerd. De verschillende genealogische databases van Leeuwarden, Leeuwarderadeel en Boarnsterhim over de jaren 1811-1939 bevatten inmiddels ruim 3 miljoen persoonsnamen. De databases en scans zijn beschikbaar via de nieuwe HCL-website.

Foto's en negatieven

De meest bijzondere acquisitie betreft de verzameling van oud-journalist Frenno Schoustra (1924-2012) met foto's en veel andere documentatie over Leeuwarden. Ook de negatievencollectie van Wiert ten Have (verkeersinspecteur) uit met name de periode 1940-1945 is een opmerkelijke aanwinst. Aan de digitalisering en indicering van de negatievencollecties van Sjoerd Andringa, Paul Janssen en Peter Karstkarel is door vrijwilligers voortvarend doorgevoerd. Ruim 200.000 negatieven zijn materieel verzorgd en ca. 20.000 zijn gedigitaliseerd. Enkele honderden andere afbeeldingen zijn gedigitaliseerd en via de website beschikbaar.

Bewegend beeld

Het HCL heeft samen met het Fries Film Archief verder gewerkt aan het online zetten van het oude Leeuwarder filmmateriaal. Er staan inmiddels ruim 500 films op het Vimeo kanaal Historisch Leeuwarden. Tijdens het Noordelijk Film Festival werd in het HCL een compilatie vertoond van oud filmmateriaal over Leeuwarden. Een inzamelingsactie tijdens het festival leverde enkele nieuwe filmpjes op.

Kunst

Sinds de lancering van de nieuwe website van het HCL, is de gemeentelijke kunstverzameling te raadplegen via een aparte knop. Het ontzamen van de BKR-kunst uit de jaren '70 en '80 is afgerond. In totaal zijn ruim 1000 objecten retour van de negatievencollecties van Sjoerd Andringa, Paul Janssen en Peter Karstkarel is door vrijwilligers voortvarend doorgevoerd. Ruim 200.000 negatieven zijn materieel verzorgd en ca. 20.000 zijn gedigitaliseerd. Enkele honderden andere afbeeldingen zijn gedigitaliseerd en via de website beschikbaar.

MANIFESTATIES EN TENTOONSTELLINGEN

Het verhaal van Leeuwarden: vernieuwd

De vaste expositie Het verhaal van Leeuwarden, die vanaf 2007 te zien is in het HCL, heeft een flinke opknappbeurt ondergaan. De bijbehorende film is aangepast en nu ook in het Engels beschikbaar. De belangrijkste vernieuwingen bestaan uit de portretgalerij met bekende en onbekende Liwwadders en Leeuwarden op de kaart, een touchscreen tafel waarbij de bezoeker zelf actie bezigt kan met de geschiedenis van Leeuwarden aan de hand van virtuele stadsplattegronden.

Leeuwarden in de Gouden Eeuw t/m 21 december

De tentoonstelling Leeuwarden in de Gouden Eeuw: nooit heerlijker geweest, een bloeyende stad was vanaf 10 september 2013 te zien in het HCL. De kern van de

tentoonstelling werd gevormd door de 3D-presentatie van de stadsplattegrond uit 1603. De (verlengde) tentoonstelling trok sinds de opening ruim 4000 bezoekers. Lezingen en andere activiteiten in het kader van de Gouden Eeuw trokken eveneens veel publiek.

Leeuwarden tussen beide wereldoorlogen

Deze tentoonstelling in het HCL liet foto's zien van Charles Gombault (1880-1961). Gombault legde als persfotograaf in de periode 1925-1942 de Friese hoofdstad vast op duizenden glasnegatieven. Een selectie is ook opgenomen in het boek Leeuwarden tussen beide wereldoorlogen.

50 jaar Cambuur

In 2014 was het 50 jaar geleden dat SC Cambuur werd opgericht. Het HCL werkte met een aantal organisaties aan de expositie 50 jaar Cambuur. Uniek beeldmateriaal, oude shirts en voorwerpen werden tentoongesteld in een aantal ruimten in het Cambuurstadion. Meer dan 4500 bezoekers brachten een bezoek aan de expositie. Het HCL werkte ook mee aan het

standaardwerk dat in november verscheen en andere activiteiten in het kader van dit jubileum.

Lviv, stad van paradoxen

30 augustus t/m 12 oktober Dolph Kessler legde in de oude Oekraïense stad Lviv plekken en personen vast op de gevoelige plaat. Een selectie van de foto's was te zien in het HCL. Kessler verzorgde ook een bijbehorend boek.

Groeten uit Leeuwarden

De tentoonstelling in het HCL en het boek Groeten uit Leeuwarden zijn tot stand gekomen in samenwerking met het Fries Museum en Tresoar, is inmiddels ook aangeboden aan scholen buiten Leeuwarden. In 2014 hebben 25 groepen van het basisonderwijs en voortgezet onderwijs het HCL bezocht in het kader van dit project.

ONDERWIJS

Het HCL bood ook het afgelopen jaar aan het onderwijs een breed educatief programma. In 2014 kwamen er ruim 85 onderwijsgroepen naar het HCL: 12 uit het primair onderwijs, 53 uit het voortgezet onderwijs, 2 uit het MBO, 15 uit het HBO, 1 uit het WO en 2 uit het volwassenenonderwijs. In totaal bezochten in 2014 ongeveer 2500 scholieren en studenten het HCL in het kader van een opdracht of project.

Kunstmenu

De Gouden Eeuw in Friesland, een Kunstmenu project uit 2013 ontwikkeld in samenwerking met het Fries Museum en Tresoar, is inmiddels ook aangeboden aan scholen buiten Leeuwarden. In 2014 hebben 25 groepen van het basisonderwijs en voortgezet onderwijs het HCL bezocht in het kader van dit project.

Touchscreen voor kids

In 2014 is begonnen met de ontwikkeling van een multimediatour voor kinderen. De eerste fase, touchscreen voor kids, is afgerond en betreft een functie op de interactieve tafel in de vaste expositie Het Verhaal van Leeuwarden.

Enkele groepen leerlingen van het Piter Jelles Lyceum werkten ten behoeve van deze touchscreen tafel aan een stopmotion film over de ontwikkeling van Leeuwarden.

Adoptie Oldehove

Ook in 2014 is de Oldehove geadopteerd door groep 5 en 6 van OBS De Oldenije. De vijftig leerlingen kwamen op 4 april naar het HCL voor een programma over de geschiedenis van de scheve toren. Aansluitend vond in de Oldehove de overdracht plaats van de adoptie onder leiding van de kinderburgemeester. Ook in juni en december brachten groepen van De Oldenije een bezoek aan de Oldehove.

PIER PANDER MUSEUM & OLDEHOVE

Pier Pander en Fré Jeltsema

In 2014 is het Pier Pander Museum lid geworden van Museumfederatie Fryslân. Door dit lidmaatschap zal het museum op den duur de titel van geregistreerd museum verkrijgen. Van juni tot en met september was in het Pier Pander Museum de tentoonstelling Fré Jeltsema beeldhouwer. Leerling van Pier Pander te zien. In 2014 was het 150 jaar geleden dat Pier Pander werd geboren. Vanwege dit jubileum werd de autobiografie van Pander uit 1909 in boekvorm uitgegeven met een inleiding van Prof. dr. Marcel Broersma. Het Pier Pander Museum trok in totaal 1670 bezoekers.

Heropening Oldehove

Op 5 april werd de Oldehove weer geopend voor het publiek. Sjoerd Feitsma, wethouder van Cultuur, benadrukte bij de opening het belang van de Oldehove voor Leeuwarden, met name met het oog op Culturele Hoofdstad 2018. Ook presenteerde hij de nieuwe website www.oldehove.eu en de Duitstalige folder. Troubadour Pieter Wilkens bracht aansluitend een speciaal voor de gelegenheid in het Liwwadders geschreven nummer ten gehore.

Recordaantal bezoekers Oldehove

De Oldehove werd nog weer veel drukker bezocht dan in 2013. Door de inzet van de vrijwillige torenwachters, een stagiair en HCL-medewerkers konden ruim 26.000 bezoekers in de gelegenheid worden gesteld een kijkje te nemen in de toren of deel te nemen aan een rondleiding. Betere marketing en de verruimde openingstijden (7 dagen in de week!) waren zeker van invloed op de stijging van het bezoekersaantal. De toren werd ook (soms gratis en buiten de openingstijden) opengesteld voor diverse arrangementen, gemeentelijke relaties, (tientallen) schoolgroepen, (tientallen) filmploegen en fotografen, een poëzieavond, UIT, de Nacht van de Nacht en Explore the North. Aparte vermelding verdient het bezoek van twee bekende Amerikaanse game-designers in november.

Kinderfeestjes

Een nieuwe door het HCL ontwikkelde activiteit bestaat uit een kinderfeestje op de Oldehove, eventueel in combinatie met een bezoek aan de Taart van Tonny. Er is al enkele malen gebruik gemaakt van dit arrangement.

EVENEMENTEN

Museumweekend

Zaterdag 5 en zondag 6 april vond het museumweekend plaats. Ook het HCL deed weer mee. De pas geopende Oldehove vormde de belangrijkste publiekstrekker, maar ook het HCL, het Pier Pander Museum en de tempel trokken veel bezoek. In totaal werden ruim 1500 bezoekers geteld.

Open Joodse Huizen

Op 4 mei werd voor de eerste maal in Leeuwarden Open Joodse Huizen georganiseerd. Een initiatief van het Joods Historisch Museum in Amsterdam, maar lokaal ingevuld door HCL, Aed Levwerd, Verzetsmuseum e.a. Een tiental huizen en andere objecten konden worden opgesteld. Vaak was er een lezing, muziek of een andere activiteit. In het HCL zong en vertelde Melvin van Eldik over de bekende joodse koopvrouw Roosje Cohen. Het evenement trok veel belangstelling.

UITmarkt

Zondag 31 augustus was er wederom UIT met tal van activiteiten in de Prinsentuin e.o. Veel bezoekers vonden hun weg naar het HCL, het Pier Pander museum, de tempel en de Oldehove. De Oldehove trok zelfs een recordaantal bezoekers op één dag (ca. 1600). Opvallend was het met Poppodium Romein georganiseerde Liwwaddertalige artiesten.

Open Monumentendag

De jaarlijkse Open Monumentendag, georganiseerd met Aed Levwerd en Monumentenzorg, had dit keer als thema 'nieuwe dorpen', naar aanleiding van de gemeentelijke herindeling. Alle dorpen en buurtschappen in het noordelijk deel van de voormalige gemeente Boarnsterhim deden mee. Een record aantal monumenten en andere objecten konden worden opgesteld op 13 september. Het meeste publiek kwam naar de BB-bunker in Grou (ca. 700). Zondag 14 september werd vanuit Akkrum een cultuurhistorische boottocht aangeboden langs de grenzen van het voormalige Boarnsterhim.

Maand van de geschiedenis

Het HCL sloot aan bij het landelijk thema Vriend & Vijand met o.a. een lezing van Kees Bangma over de invloed van de Eerste Wereldoorlog op Leeuwarden. De meeste aandacht ging uit naar de finale van de Leeuwarder Historische Quiz in het stadhuis op 31 oktober en de deelname aan de Stuk van het Jaar-verkiezing met de overlijdensakte van Mata Hari. Het HCL eindigde op de vijfde plaats van deze wedstrijd tussen Nederlandse archiefinstellingen. Er werd ook geparticipeerd in Oktober Kindermaand van Kunstkade.

ANDERE ACTIVITEITEN

Onderzoek en publicaties

Ongeveer 400 verzoeken om informatie werden via mail of brief aan het HCL gedaan. Het informatiecentrum van het HCL telde een kleine 2000 bezoekers. Er werd onderzoek verricht naar o.a.: Richard Hageman, familie Uylenburg, Blokhuispoort, ontwikkeling Bilgaard, oude reclametingen, volkstuinen, bruggen, herbergen, Harmoniekwartier, stationsgebied, 100 jaar hoger technisch onderwijs, studentensociëteiten, oorlogsgraven Huizum, Belgische vluchtelingen, Joodse oorlogsslachtoffers en grenswijzigingen. Burgers, ambtenaren en bestuurders werden geadviseerd over o.a. straatnaamgeving, archeologische opgravingen, nieuwe monumenten, gemeentevlag en -wapen, vervuilde grond Boarnsterhim, bezoek Israelische ambassadeur, verfraaiing onder-

doorgangen Schweitzerstraat. Aan de meeste publicaties over Leeuwarden is op de een of andere wijze meegewerkt. Ook aan diverse tv-programma's en andere media-uitingen is een bijdrage geleverd. Aparte vermelding verdient een artikel in magazine Spoor. Het gebruik van HCL-beeldmateriaal op allerlei facebookpagina's heeft een enorme vlucht genomen. Kernpublicaties (gepresenteerd in of door het HCL):

- Leeuwarden tussen beide wereldoorlogen. Vastgelegd door fotograaf Charles Gombault (Leendert Plaisier en Andries de Haan / HCL).
- Het Leeuwarden Boek (Pieter de Groot / HCL).
- Stadswandeling en monumenten Leeuwarden. Voetstappen door Oud-Oost: Tjerk Hiddes en Cambuursterhoek (Walter Kromhout / HCL)
- Groeten uit Leeuwarden. Honderd jaar veranderingen in de stad (Fotografencollectief PS / HCL).